

JAKIN zilarrezko ezteietan

1. JAKIN bere burua aztertzen

1981eko udazken honetan 25 urte bete ditu Jakin-ek. Zilarrezko ezteietan gaude beraz. Eta egun seinalatu hau ospatzeko erarik egokiena, bere buruaren azterketa egitea iruditu zaio Jakin-i. Erabaki horren arrazoia ez da izan, gisa horretako urtemuga ezin aproposagoa dela, etorkizunaren zelatan, iraganeko nabigabe eta pozak begi leunez harrotzea. Ez eta bere burua aldare erdian jarri eta intzentsua erretzea ere. Bada sentimentalismoa edo txalo merkea baino motibazio funtsezkoagorik.

Euskal kulturako indarrak ezezagunak zaizkigu sarri. Ezezagunak beraien jaiotzako asmoak, jasandako estuasunak, pasatako larrialdi ekonomikoak. Belaunaldien arteko eten eta gatazka dakartzan elkar ez ezagutze hori gainditu beharra dago.

Bestetik historia «magistra vitae» bada —eta hala dirudi—, iraganaren berri izateak asko irakas diezaguke aurrera begira. Gizona omen da belaunaldiz belaunaldi aurrekoen esperentzia pilatuz, ikasi eta aurrera egin dezakeen animalia bakarra. Gure giza berezitasun horri uko egitea litzateke geure aurrekoen historia galtzea.

Guzti honek eraman gaitu, zilarrezko ezteiak aitzakitatzat hartuz, geure aldizkariaren historia kontatzera, emandakoaren balantzea egitera, kulturako beste eremuen artean eta hauen eraginez, zein funtzio bete duen aztertzeraz.

Arrazoi beretsuengatik, baita, oso interesgarri deritzagu gerra aurreko eta ondoko mugimendu, orduko aldizkari, talde, eta barren historia, bere inguruan kokatua, banan banan arakatzeari.

(Unibertsitatea da, noski, horrelako azterketen leku naturala. Baina eginkizun hori betetzen ez duen artean, beste indar kulturelak egin behar). Jakin-ek bere buruaz zenbaki honekin egin duena egingarri ikusten du besteei buruz ere. Eta beharbada egin gingo du.

2. 25 urteko historia

Jakin-ek 25 urteko historia du. Besterik ez! Epe laburra da, zalantzarik gabe, edozein herrirentzat. Euskal Herriaren historiako gurdiaren ibilaldi mantsoan ere, 25 urte ez dira milimetro laurden eskasa baino askoz gehiago izango.

Baina 25 urte, urte asko da belaunaldi baten bizitzan. Urte asko da lurrikarak bezala herrien eta kulturen zutabeak, ustez bain sendoak, dardaritzen eta kraskatzen direnean. Urte asko, kultur mugimendu, aldizkari eta instituzio batentzat, babes ekonomiko eta politikorik gabe, zentsuraren expatazo beldurrez, arnasestuka larri, bizi edo «kiraun» egin behar duenean. Euskal Herriaren historiak abiada hain bizkorra hartu duen mende eta erdi honetan. Urte asko, bere bizikeran, lan moduan, jendetan, erlijioan, beziketan, egitura politikoetan, balako haustura Euskal Herriari ekarri dioten azken 25 urteon kasuan. Urte asko da Jakin-en historian.

3. 25 urte euskal kulturari

Ez dago ukatzerik. Pozarren ikusten dugu Jakin-ek urratu duen bidea. Izan ere, hasieretako «kixote» haien asmoei, oro har, guztiz zuzenak, egokiak deritzegu 25 urteren buruan. Gutako edonork sina ditzake gaur bertan. Jakin-en historia, bere laburrean, aski urduria, bizia, mugikorra, zaila izan da. Baina egindako bidea, hara eta hona balantzaka ibili denean ere, sorreran jarritako helmugak gidatu du. Nabiz borondatezko nabiz gozoz kontrako aldakuntzen artean, beti asmo berari jarraitu zaito.

Ongi ikusi zuen Jakin-ek. Euskara, kulturako joera, mugimendu eta alor guztietara zabaltzen ez bada, «aizea orrazten ari gera» (1, 1956, 1). Euskara eta kultura uztartu beharra, euskara giza bizitzako dimentsio guztietara sartu beharra derrigorrez-

kotzat jotzen zuen Jakin-ek 1956an. Euskaldun izan nahi duen euskal gizonak bi eginkizun bait dauzka eta alternatiba bat.

Bi eginkizun: Bat, giza kultura unibertsalaren dinamikan murgildu, beste herrien eta historien aberastasunekin Euskal Herria aberastuz, eta gure herriak duentxo besteei emanaz. Bestea, euskara trebatu eta gaitu egungo gizaldi zabalaren bizitasunean, honen argiune eta beltzune guztiekin, parte izateko gauza izan dadin. Ez dago soziolinguistikan aditua izan beharrik euskara standard, erraz, batu, kaletartu eta modernoaren premiaz jabetzeko.

Eta alternatiba bakar bat: Programa horren eskakizunei erantzuteko ausardia eta arnasa izan, ala bilobia prestatzen hasi. Hil ala bizi! Jakin-ek Euskal Herri euskaldunaren apostua jokatatu zuen. Eta, zuen laguntzarekin, ez du amore emango irabazi arte.

Ez al zaigu harrokeriatzat salatuko, sorrerako helburuari, aipatu bi eginkizunei eta egindako apostuari setati izateraino leial izan gatzaizkiela 25 urte honetan aitortzea. Jakin, nola ez?, aldatu egin da. Ezin zitekeen bestela izan, kontu egirik, 25 urte honetan Euskal Herria bera nola itzulipurdikatu den, gazteria, aurreko belaunaldien eskarmentu faltaz, lau haizeetatik zetozteion ideologia berrien ubin zalapartatsu artean, nola brujula galduta bezala ibili den, bai kultur mugimenduetan, bai talde politikoetan, bai seminarioetan. Bapateko eboluzio ikaragarri horri erantzuten saiatuko zaio Jakin, baina hasierako xedeak begi bistatik sekula galdu gabe.

Leialtasun hori, gaien aukera eta erabileran, eta euskara kontuan hartutako erabakietan somatzen den eboluzioan ikus daiteke, irakurleak zenbaki honetako orrialdeetan aise egiazta dezakeenez.

Euskal kultur gintzan, aldizkaria eta liburuak ateratzeaz gain, beste asmoa ere izan zuen Jakin-ek. Talde-bateragile izan. Lehen urteetan apezgaiak batuko ditu gebienbat. Seminarioetatik irten beharra ikusi duenean, beste talde, indar, mugimenduen eta hauen ideien plataforma bilakatu da. Hasieratik bertatik, eta geroago eta areago, ideia desberdinetako idazleen presentzia nabari da Jakin-en orrialdeetan. Irekitasun hori, antidogmatismo hori, izan da gure aldizkaria lantzen saiatu den jokamoldea. Guzti honengatik Jakin garrantzizko aldizkaria eta talde bultzagilea izan delakoan gaude, euskal kulturaren barnean. Era be-

rean euskal errealtate anizkorraren ispilu izan da. Eritzi desberdinek hemen izan dute non espresatu, non kontrarioekin neurtu.

4. JAKIN, hondar ale bat euskal kulturaren

Pozik egotekoa baldin bada Jakin-en 25 urtetako lana, beste inor baino hobeto jabetzen gara geu aldizkari honen atzoko eta gaurko mugez, beste kultur sailetako lankideekin dugun loturaz eta zorraz.

Jakin-ek oso ongi daki berak ez daukala inolaz ere azken 25 urteetako euskal kulturaren monopoliorik ez eta protagonismorik. Jakin kultura idatziaren baitan kokatzen da batipat. Eta honen barneko eremu bati bakarrik lotu zaio. Beste mila dago inguruan.

Horregatik eskutan duzun zenbaki honetan geure buruari gehiegizko gorespenik abesten diogula, eta euskal kultura osoa Jakin-en ardatz inguruan jiraka jarri dugula, baderitzazu, ez dugula izan tamainako pretentsiorik aitortu nahi genizuke, irakurle argi horri. Badugu «historiaurrea» bat (saiatu gatzaizkizu azaltzen) eta baditugu garaikideak ere, lankideak nolabait. Orain-txe bertan euskal kulturaren arlo asko dago Jakin-etik aparte: euskalduntze-alfabetatzea, ikastola, testugintza, hiztegegintza, liturgi itzulpena, literaturgintza, bertsolaritza, irratia eta telebista, haur literatura, komikiak, euskal kanta berria, folklorea, antzerkia, kazetaritza, goi mailako ikerketa etab. etab. Idazle askok egin du lan bikaina eta lan asko, beste aldizkari, talde eta tokietan. Sarri klandestinitateko isiltasunean ere bai. Oraingoan Jakin-en historia ematen dizugu. Baina guk, gure lana, kultur sail desberdin horietako lankideekin batera egin dugu. Sarri kultur arlo anitzetan lankide berberak izan gara. Adiskideak. Kultur munduan, izan ere, eta gurea bezain txikian areago, sail bakoitzaren historia besteenaren zatia da. Guztiok elkarri eragiten diogu. Harreman sare estu honetan sortu zen eta garatu da Jakin aldizkaria. Baina, bestalde, Jakin-ekiko loturarik gabe ere ez dira bizi izan beste kultur sailak. Ziur gaude Jakin-ek ere jarri duela bere hondar aletxoak euskal kulturaren eraikuntzan eta indar berritzean.

Euskal munduko hainbat mugimendu, idazle, aldizkarik, Jakin-ekin izan dituen loturak aipatuz guztion elkarreikiko lotura dialektiko hori nola gertatu den zebatz adierazi nahi izan dugu,

eta gure aldizkariaren kondaira ulerterrazagoa egin. Gure zorrak ere agertu nahi izan ditugu. Jakin-en ez jaiotza, ez 25 urteko historia, ez dira fenomeno bakarti eta apartekorik. Batzutan hotzago bestetan beroago, baina beti elkarri eskua emanaz bizi izan dugu euskal kultura orokorraren susperraldi bikainaren prozesua. Elkarrekiko dependentzia hori denentzako da aberasgarri. Tren beraren bagoi desberdinetan goaz. Denok iritsiko gara edo denok galduko gara. Segurua zera da: bakarrik ibili nahi lukeenaren suizidio ziurra.

5. JAKINen mugak

Jakin-ek baditu bere mugak. Neurri batean mugatzat har genitzake ondoko hauek.

Jakin-eko idazkiak nahi baino gehiagotan oso apalak dira. Ikasle heldugabeen eskua erakusten dute. Baina, bestetik, baita ezin aitortu gabe utzi, Jakin-eko orrialde umil horietan bezi abal izan duela bere luma hainbat eta hainbat euskal idazlek.

Jakin-ek behin eta berriro beste oztopo honekin jotzen du: hautatutako gai honetaz edo hartaz euskaraz dakien jende adi-tuaren faltarekin. Garantia osoko informazioa nahi bada eta goiko mailari eutsi, sarri erdal idazleengana eta itzulpenetara jo behar izaten dugu. Eta honek orduak eta dirua zurrupatzen dizkigu.

Jakin-en beste muga, eta ez garrantzi txikienekoa, ekonomia da. Ahalbide ekonomikoen eskasiak garamatza borondate eta intentziorik onenak ere estali ezin dituen zuloak gure lanean uztera. Diru eskasiak infrastruktura tinko eta eginkorragoa edukitzea eragozten digu. Oinarri beretik datoz, baita, presakako lana, debaldekoa, edo behar adina ordaindu ezinekoa egin beharra. Boluntarismoa, luzarora begira, nekez izan daiteke aski, aldizkaria tajuz antolatu, lanak sakondu eta idazle iaioak erakartzeko.

Jakin-ek eginkizun kritikoa bete beharra aitortu du, euskal kulturaren barnean. Eta betekizun honi eman zaion erantzunak ez gaitu asetzen. Arrazoizko aitzakitan sartuz gero, aipa genitzake: euskal kulturgintzako gertakarien ugaltza (ez liburu pro-dukzioarena bakarrik) kontrolatzeko eta zehatz neurtzeko zail-

tasuna; benetako tradizio kritikoaren falta; euskal kulturako jendeon minberatasuna; administrazioarekin, instituzioekin, alderdi politikoekin etab. egin behar diren jesticok sortzen duten kondizionamendua. Gainera euskaldungoaren base soziala, bai irakurleena bai idazleena, oso estua da. Alegia hemen denok elkar ezagutzen dugu, eta elkarren ondoan bizi behar dugu. Guzti honek moteldu egin du aldizkariaren izpiritu kritikoa, eta amustu bere zorroztasuna.

Gure eritziak, editorial gisan, agertzeko orduan ere badirudi ez dugula zaletasun gehiegirik. Zergatik? Beti ez da gertatuko eritzirik ez dugulako behintzat. Konprometitzeko beldurrez? Ideologekin asperturik? Gure arteko eritzien borobiltasun dogmatikoen nazkaz? Eritzien maila utzirik abalik eta berri emate soilera mugatu nabiz? Denetik egongo da noski.

Guk oso garbi daukaguna hauxe da: polemika eta pertsonalizazio errazegiak alde batera utzi beharra, abalik eta jenderik gehienarengana iritsi nahi badugu. Gure artean jende eta indar gehiegi erre da eta ekintza asko hondatu da, Euskal Herriko plaza oso merke eta erraz irabazteko ustetan. Merkea bait da, eta aspaldi zahartua, sensazionalismo tanta batzu eskandaluari nahasiz lortutako arrakasta. Erraza bait da, edozeinentzat ere, polemika mingots eta pertsonalen aldapan behera abiatuz geroz, ideia edo okurrentzia «distiratsu» pare bat edonori disparatu eta gustora gelditzea.

Jakin-ek badaki, Euskal Herriko plazan segitu nahi badu, gizalegea gorde behar duela eta publikoari errespetua eta begirunea zor dizkiola. Korrika hasi orduko jendearen txaloak irabazi, edo besterik ezean, honen esamesetan ibili nahi duenak ez dauka korrika saio luzeetara plazaratu beharrik. Aski du txispazo sensazional bat eta gero harro harro hil (zenbait ekintza ikusirik horretxen bila dabilela zuzenean bat baino gehiago pentsa daiteke). Jakin-ek, ordea, badaki maratoi luzea hasi nahi zuela eta, bukatu nahi badu, ez daukala, ez bidelagunen zangoak trabatzen, ez jendeari iranka eta barreka aritzerik. Irekitasuna, besteeikiko errespetua, pauso neurritsua, lan sistematikoa, seriotasuna dira Jakin-ek aukeratu dituen arma bakarrak, Euskal Herriko maratoi gogor honetan lotsagarri ez gelditzeko. Horregatik erabaki du Jakin-ek, gaurko Euskal Herri minbera honetan ahal den tonurik hotzena, bareena eta aseptikoena erabiltzea; nabiz eta eritzi propioa agertzearen kaltetan izan.

6. Irakurleari zor zaio JAKIN

Aldizkari batek ez du zentzurik, guretzat behintzat, irakurle-goaren zerbitzutan ez bada. Eta harpideduna da, bereziki, kasu honetan, gure irakurlea.

Harpidedunen onarpena da, batipat, lan honetan segitzeko dugun ezten akuilaria. Eta hau ez da bere onginabia irabaxtearren harpidedunari egin obi zaion kortesia hutsa. Guretzat egia osoa da. Harpidedunen dirua da, hasteko, gure aldizkaria aurrera ateratzeko bide bakarra dohan edo erdi dohan egiten dugun lanarekin batera. Horregatik Jakin-ek pozik eskertzen ditu bere bi mila eta hirurehun harpidedunak. Zuek zarete aldizkariaren oinarria. Eta zuek zarete gure lanaren saria.

Hain zuzen zure, gure harpidedun horren, leialtasuna eta gureganako estimua eskertzeko, Jakin-en zilarrezko ezteieak ospatzean, zerbaki berezi mardul hau eman nahi izan dizugu oparitzat. Zure aldizkari honen historia eta pasadizoak hobeto eza gut ditzazun. Urteroko lau zerbakien gehigarri bezala argitaratu dugun zerbaki hau, Jakin-en eta honen inguruan moldatutako azterketa bait da. Ziur gaude azken urteotan harpidedun egin zaretenok, batez ere, gure abonatu gebientsuenak zuek zaretenez, etxeago ikusiko duzuela zeuen burua, Jakin-en historia txiki honetako une pozgarri eta latzen berri gertutik jakin dezazuean.

Baina zuen guganako atxekimendua irabaztea eta, hortik, gure zabalkundea egitea baino gehiago beste zerbait lortu nahi genuke: zuen eta gure arteko harremanak estutu eta bizitu. Jakin-ek betidanik izan du irakurleriaren eritzien premia. Sortu zenean, nondik nora jo behar zuen galdetuz hasi zen. «Azaldu zeure iritzia» eskatzen zuen lehen zerbakian (1, 3). Bigarren aldia bastean eritzia eskatu zion irakurleari (16, 1964, 48-49). Hirugarren aldiz kaleratzeko, 1976an, ahaleginetan ari zela, euskal kulturako jende ezagunen artean galdeketa txiki bat egin zuen. Bestetik irakurlearen eritziak jasotzeko bi inkesta egin ditu bere historian. Azkenekoak zer eman duen, Jakin-en 25 urteak bete direla eta egina, zerbaki honetan bertan daukazu.

Lehen urteetako Jakin-ek bazuen sail interesgarri bat, «Elkarrizketa» zeritzana. Oso bizia zen eta irakurleek eta euskal idazleek gogoz parte hartzen zuten. Ikustekoak dira, gaur ere, lehen 15 zerbakiak. Gerora, ordea, erdi desagertzearaino edo

makaldu zen sail hori. Gure gogo litzateke bigarren aldiko aldizkari honen «gutunak» saila gotortzea eta mardultzea. Zuen eritziak, kritikak, gogoak, etab. agertzeko zuen toki bezala ikus dezazuela sail hori. Benetan irakurlearen txoko izan dadila.

7. Etorkizunari begira

Gaur etorkizunari begiratzea ez da amets liluragarritan murgiltzea. 25 urteko eskarmentua dugu bizkarrean.

Aurtengo zilarrezko ezteien ospaketa, etorkizuna esperantza tinkoz eraikitzeko deia da guretzat. Sortarazi eta, debekuak debeku, beste bitan jaio arazi ere gintuen bokazioari gogor eusteko deia.

Badira, zalantzarik gabe, eta izango dira gerora ere, gurea baino lan premiazkoago eta garrantzizkoagoak euskal kulturari. Guk geure xede apalak egikaritzea ere behar duela Euskal Herriak, uste dugu. Badira gaur, gure aldizkaria eta honen antzekoak baino diru iturri hobek. Guk, euskal astekariak eta aldizkariak erdi itoan dabiltzan une honetan, euskal saioa editorialak zorretan sartzen ari den honetan, sirena kantu tentagarritzat jotzen ditugu eremu samurrago eta ekonomikoki etekinetsuagotara bultzatu nahi gintuzketenen deiak. Politika kultural errealista bezain idealistaren baitan ez ote dago, bada, lekuri gurea bezalako aldizkarietzat?

Guk geure lan apalari eutsiko diogu. Aldizkaria txukun, interesgarri eta garaiz, ateratzen saiatuko gara. Informazio zintzo eta objektiboa eskaintzea izango da gure helburua. Ezinezko neutraltasun eta independentzia horiek dira gure amets. Asmo horiek egia bihurtzen asmatzen badugu, ziur gaude Euskal Herriko plazan Jakin bezalako aldizkari batek tokirik izango duela, orain artean bezala.

Lan honen baitako eginkizuna dela uste dugu euskal idazle berri gazteak bilatzea, sortzea eta plazaratzea. Maiz entzuten da azken aldi honetan euskal idazleen olatu berria guztiz motza dela. Publikoarentzat idazten hasteko behar izaten den bultzadaxoa, animoa eta laguntza eman nahi genioke idazle gazteari. Jakin idazle eskola izan dadila aurrerantzean ere.

Eta Jakin-ek baduke beste gogo edo amets bat, oraindik

asmo zehatzik ez bada ere. Ia urtero bildu obi ziren Arantzazun Jakin-en inguruko idazleak. Aldizkariaren martxa aztertu obi zuten euskararen eta gaien aldetik. Teologia, filosofia eta soziologiako eremuetan mugitzen ziren batzar haiek. Jakindarren garai bateko bilera haien haritik ez legoke antzeko zerbait egiterik? Ez al dago alderdi eta indar politikoen kondizionamendu eta interesetatik aske diren talde kulturalen premiarik? Ez ote du jo saio bat egiteko orduak? Honetaz ere interesgarria litzaiguke irakurlearen eritzia.

Jakin-en zilarrezko ezteiak gure lanari sutsuago heltzeko aukera bezala ulertu ditugu. Eta zuekin, adiskide harpidedunokin, harremanak estutzeko aukera bezala orobat. Guri bezala zuei, denoi batera, etorkizuna eginkizun zaigu.